

GIẢI PHÁP NÂNG CAO HIỆU QUẢ PHỐI HỢP GIỮA LỰC LƯỢNG CẢNH SÁT ĐIỀU TRA TỘI PHẠM VỀ TRẬT TỰ XÃ HỘI VỚI CÁC LỰC LƯỢNG KHÁC TRONG KHÁM NGHIỆM HIỆN TRƯỜNG VỤ ÁN GIẾT NGƯỜI

■ ThS. VŨ THỊ HỒNG PHƯƠNG*

Tóm tắt: Bài viết tập trung phân tích thực trạng pháp luật về quan hệ phối hợp giữa lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người, từ đó, đưa ra một số đánh giá chung và kiến nghị hoàn thiện pháp luật nhằm nâng cao hiệu quả công tác này trong thời gian tới.

Từ khóa: Cơ sở pháp lý; Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội; quan hệ phối hợp; khám nghiệm hiện trường; vụ án giết người.

Nhận bài: 07/3/2025

Hoàn thành biên tập: 25/3/2025

Duyệt đăng: 03/4/2025

SOLUTIONS TO IMPROVE THE EFFECTIVENESS OF COORDINATION BETWEEN THE POLICE FORCE INVESTIGATING CRIMES ON SOCIAL ORDER AND OTHER FORCES IN INVESTIGATING THE SCENE OF A MURDER CASE

Abstract: The article focuses on analyzing the legal status of the coordination relationship between the police force investigating crimes of social order and other forces in investigating murder cases, thereby providing general assessments and some recommendations for law completion to improve the effectiveness of this work in the coming time.

Keywords: Legal basis; police investigating crimes of social order; coordination relationship; crime scene investigation; murder case.

Article received: 07/3/2025

Editing completed: 25/3/2025

Approved for publication: 03/4/2025

Đặt vấn đề

Theo Thống kê của Bộ Công an về công tác đấu tranh phòng, chống tội phạm năm 2024, cả nước có 1.116 vụ án giết người xảy ra (chiếm 1,73% tổng số vụ phạm tội về trật tự xã hội, giảm 25,99% so với năm 2023) với 1.660 đối tượng; khởi tố 1.085 vụ (đạt 97,22%) với 2.030 bị can¹. Mặc dù không chiếm tỷ lệ cao trên tổng số vụ án hình sự, song đây là loại tội phạm đặc biệt nghiêm trọng, có ảnh hưởng lớn đến tình hình an ninh trật tự, do đó, công tác đấu tranh, khám phá rất được chú trọng. Từ thực tiễn cho thấy,

khám nghiệm hiện trường đóng vai trò vô cùng quan trọng đối với hiệu quả điều tra, khám phá tội phạm giết người. Bên cạnh những kết quả đã đạt được, hoạt động khám nghiệm hiện trường nói chung và quan hệ phối hợp giữa lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người nói riêng luôn là yêu cầu cấp thiết, đòi hỏi không ngừng hoàn thiện trên cơ sở quy định pháp luật, nhất là khi diễn biến tình hình tội phạm giết người với các phương thức, thủ đoạn phạm tội, che giấu tội phạm, xóa dấu vết

* Trường Đại học Cảnh sát nhân dân

1. Công thông tin điện tử Bộ Công an, “Số liệu về công tác đấu tranh phòng, chống tội phạm năm 2024”, <https://bocongan.gov.vn/tintuc/Pages/thong-ke.aspx?Cat=101>, truy cập ngày 12/02/2025.

đánh lạc hướng điều tra ngày càng trở nên tinh vi, phức tạp.

1. Khái quát chung về quan hệ phối hợp giữa lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người

Về quan hệ phối hợp, một số văn bản quy phạm pháp luật có liên quan trong công tác đấu tranh phòng, chống tội phạm đã quy định như sau: “Phối hợp là hoạt động nhằm phát huy sức mạnh tổng hợp của hai hay nhiều bên; hỗ trợ, giúp đỡ lẫn nhau góp phần hoàn thành nhiệm vụ chính trị của mỗi bên”² hay “Quan hệ phối hợp giữa các cơ quan trên cơ sở chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn của từng cơ quan; đảm bảo đúng quy định của Đảng và pháp luật của Nhà nước, sự lãnh đạo, chỉ đạo tập trung thống nhất...”³... Như vậy, về cơ bản, bản chất của quan hệ phối hợp chính là sự thống nhất trên cơ sở quy định của pháp luật về việc tổ chức lực lượng, phương tiện thực hiện các hoạt động điều tra nói chung và khám nghiệm hiện trường vụ án giết người nói riêng.

Trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người, lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội được coi là lực lượng chủ công, nòng cốt và có trách nhiệm phân công điều tra viên chủ trì khi tiến hành quan hệ phối hợp với các lực lượng khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người⁴. Quan hệ phối

hợp giữa lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người vừa thể hiện mối quan hệ biện chứng, tác động qua lại, đồng thời mang tính chất riêng biệt của tổ tụng hình sự trong hoạt động khám nghiệm hiện trường vụ án giết người. Các lực lượng tham gia phối hợp cùng thực hiện hoạt động, song vẫn có tính độc lập tương đối về chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn giữa các bên.

Khi nghiên cứu vấn đề này, cần chú ý đến một số đặc thù của hiện trường vụ án giết người⁵ có sự tác động đến quan hệ phối hợp giữa lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác như:

- Hiện trường vụ án giết người là một trong những hiện trường có tính chất phức tạp nhất, thể hiện ở chỗ, thường có nhiều dấu vết của tội phạm, chứa đựng nhiều thông tin phản ánh về tính chất vụ án, đặc điểm đối tượng, phương tiện gây án, thời gian xảy ra tội phạm...

- Hiện trường vụ án giết người có nhiều dấu vết đặc trưng như xuất hiện tử thi, bộ phận tử thi, bộ phận cơ thể, người bị thương, các dấu vết, vật chứng có liên quan đến hành vi giết người... song có thể đã bị thay đổi, biến dạng, xáo trộn so với thời điểm hình thành hoặc bị ẩn giấu, xóa mờ do thời gian, tác động bởi con người, thời tiết.

2. Điều 2. Mục đích của hoạt động phối hợp, Quy chế phối hợp số 850/QCPH-QLTTTPHCM-CATPHCM ngày 22/4/2021 của Cục Quản lý thị trường Thành phố Hồ Chí Minh và Công an Thành phố Hồ Chí Minh trong công tác đấu tranh phòng, chống buôn lậu gian lận thương mại và hàng giả trên địa bàn Thành phố Hồ Chí Minh.

3. Điều 3. Nguyên tắc phối hợp, Quy chế phối hợp liên ngành số 01/QCPH/VKSNDTP-CATP-TANDTP-BĐBP-TTR-STP-STNMT-CHQ-CTHADS-CT-CCQLTT-CCKL-NHNN-CNTPHCM ngày 12/01/2018 của Viện kiểm sát nhân dân, Công an, Tòa án nhân dân, Bộ đội biên phòng, Thanh tra, Sở Tư pháp, Sở Tài nguyên và Môi trường, Cục Hải quan, Cục Thi hành án dân sự, Cục Thuế, Cục Quản lý thị trường, Chi cục Kiểm lâm, Ngân hàng Nhà nước Việt Nam chi nhánh Thành phố Hồ Chí Minh trong trao đổi, cung cấp thông tin, tiếp nhận, giải quyết tố giác, tin báo về tội phạm, kiến nghị khởi tố giữa cơ quan tiến hành tố tụng với các cơ quan liên quan trên địa bàn Thành phố.

4. Văn bản hợp nhất số 07/VBHN-BCA ngày 19/11/2018 của Bộ trưởng Bộ Công an quy định về phân công Thủ trưởng, Phó Thủ trưởng Cơ quan điều tra, thẩm quyền điều tra hình sự trong Công an nhân dân và các Đội điều tra thuộc Cơ quan Cảnh sát điều tra Công an cấp huyện.

5. Trường Đại học Cảnh sát nhân dân (2010), Giáo trình khám nghiệm hiện trường, Thành phố Hồ Chí Minh.

- Hiện trường vụ án giết người thường bị xáo trộn do quá trình tương tác giữa thủ phạm và nạn nhân, do đối tượng cố tình xóa dấu vết, tạo hiện trường giả nhằm đánh lạc hướng điều tra. Thông thường, trong các vụ án giết người hoặc kết hợp với các tội phạm khác như cướp tài sản - giết người, hiếp dâm - giết người hay cướp tài sản - hiếp dâm - giết người, hiện trường xuất hiện nhiều dấu vết, vật chứng bị xáo trộn, vật dụng rơi vỡ, đồ bết... do vật lộn, giằng co giữa thủ phạm và nạn nhân.

Vì vậy, có thể hiểu quan hệ phối hợp giữa lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người như sau: Quan hệ phối hợp giữa lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người là sự phối hợp thống nhất của lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác về mục đích và nhiệm vụ, lực lượng, biện pháp và phương tiện, thời gian và địa điểm tiến hành hoạt động khám nghiệm hiện trường vụ án giết người trên cơ sở quy định của pháp luật tố tụng hình sự.

2. Thực trạng quy định pháp luật về quan hệ phối hợp giữa lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người

Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015, được sửa đổi, bổ sung năm 2021 (Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015) quy định về thẩm quyền và trình tự, thủ tục khám nghiệm vụ án hình sự nói chung. Theo đó, việc khám nghiệm hiện trường có thể được thực hiện trước hoặc sau khi khởi tố vụ án hình sự (nhiều trường hợp cần khám nghiệm hiện trường để lấy được thông tin, trên cơ sở đó, cơ quan có thẩm quyền xác định sự việc có dấu hiệu tội phạm hay không mới ra quyết định khởi tố hay không khởi tố vụ án hình sự). Cụ thể:

- Lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội được coi là lực lượng nòng cốt, có trách nhiệm

tổ chức tiến hành các biện pháp cụ thể trong quá trình khám nghiệm hiện trường vụ án giết người như: phân công điều tra viên chủ trì; thông báo cho các lực lượng chức năng khác để yêu cầu tham gia bảo vệ hiện trường, khám nghiệm hiện trường; lập Hội đồng khám nghiệm (nếu cần thiết); thông báo cho Viện kiểm sát và mời những người khác tham dự việc khám nghiệm; tiến hành bảo quản dấu vết, vật chứng và Hồ sơ khám nghiệm; ký biên bản khám nghiệm hiện trường... theo quy định. Thành phần tham gia hoạt động khám nghiệm hiện trường bao gồm: Điều tra viên chủ trì cuộc khám nghiệm, kiểm sát viên, người chứng kiến. Trước khi tiến hành khám nghiệm hiện trường, điều tra viên phải thông báo cho Viện kiểm sát cùng cấp biết về thời gian, địa điểm tiến hành khám nghiệm để cử kiểm sát viên kiểm sát khám nghiệm hiện trường. Khi khám nghiệm hiện trường cũng phải có người chứng kiến. Tùy từng trường hợp, khi cần thiết có thể cho bị can, người bào chữa, bị hại, người làm chứng tham gia và mời người có chuyên môn tham dự việc khám nghiệm.

- Khi khám nghiệm hiện trường nói chung và khám nghiệm hiện trường vụ án giết người nói riêng, các lực lượng tham gia khám nghiệm hiện trường tiến hành các hoạt động như: chụp ảnh, vẽ sơ đồ, mô tả hiện trường, đo đạc, dựng mô hình; xem xét tại chỗ và thu thập dấu vết của tội phạm, tài liệu, đồ vật có liên quan đến vụ án. Các hoạt động này có sự hỗ trợ của các phương tiện kỹ thuật. Quá trình khám nghiệm và kết quả khám nghiệm phải được thể hiện trong biên bản khám nghiệm hiện trường. Biên bản khám nghiệm hiện trường là nguồn chứng cứ và phải được lập theo quy định tại Điều 178 Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015. Trường hợp không thể xem xét ngay được thì tài liệu, đồ vật thu giữ phải được bảo quản, giữ nguyên trạng hoặc niêm phong đưa về nơi tiến hành điều tra.

- Về nguyên tắc khám nghiệm hiện trường, Thông tư số 98/2024/TT-BCA ngày 16/12/2024 của Bộ trưởng Bộ Công an quy định quy trình khám nghiệm hiện trường

trong tổ tụng hình sự của lực lượng Công an nhân dân (Thông tư số 98/2024/TT-BCA) quy định: “Người chủ trì khám nghiệm hiện trường phải phối hợp chặt chẽ với lực lượng khám nghiệm hiện trường và các thành phần tham gia khám nghiệm hiện trường khác, đảm bảo sự chỉ đạo tập trung, thống nhất và phải chịu trách nhiệm chung về kết quả khám nghiệm hiện trường”.

Bên cạnh đó, khoản 3 Điều 3 Chương II Thông tư số 98/2024/TT-BCA quy định về những việc cần làm trước khi khám nghiệm hiện trường như sau: “Đối với các lực lượng phối hợp khác: Khi nhận được thông báo và yêu cầu tham gia khám nghiệm hiện trường, Cảnh sát giao thông, Cảnh sát phòng cháy, chữa cháy và cứu nạn, cứu hộ, Công an cấp xã, lực lượng huấn luyện và sử dụng động vật nghiệp vụ và các lực lượng khác có liên quan trong phạm vi, trách nhiệm của mình phải cử cán bộ đến hiện trường để phối hợp với cơ quan chủ trì tiến hành các hoạt động khám nghiệm hiện trường”.

Như vậy, nhiệm vụ chính của các lực lượng khi tham gia phối hợp khám nghiệm hiện trường sẽ được triển khai phân công như sau: Cơ quan điều tra chủ trì và điều hành quá trình khám nghiệm; Viện kiểm sát giám sát hoạt động khám nghiệm của Cơ quan điều tra và các lực lượng khác bảo đảm tuân thủ quy định của pháp luật; lực lượng Kỹ thuật hình sự thực hiện các hoạt động mang tính chuyên môn như chụp ảnh, vẽ sơ đồ, thu thập dấu vết, vật chứng...; giám định viên pháp y khám nghiệm tử thi, xác định nguyên nhân chết (nếu có); các lực lượng khác tùy thuộc vào tính chất vụ án và yêu cầu trong khám nghiệm hiện trường có thể tham gia theo yêu cầu.

Trên cơ sở các quy định pháp luật hiện hành và thực tiễn công tác khám nghiệm hiện trường, nghiên cứu cho thấy, quy định về quan hệ phối hợp giữa lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người có một số ưu điểm và hạn chế sau:

2.1. Về ưu điểm

Thứ nhất, để quán triệt một cách cụ thể và thực hiện nghiêm túc quan hệ phối hợp giữa lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người, bên cạnh quy định chung của Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015, Bộ Công an cũng đã ban hành Thông tư số 81/2021/TT-BCA ngày 26/7/2021 quy định về phân công trách nhiệm và quan hệ phối hợp trong công tác khám nghiệm hiện trường của lực lượng Công an nhân dân và Thông tư số 98/2024/TT-BCA; Viện trưởng Viện kiểm sát nhân dân tối cao ban hành Quyết định số 170/QĐ-VKSTC ngày 02/5/2018 ban hành Quy chế tạm thời về công tác thực hành quyền công tố, kiểm sát việc khám nghiệm hiện trường, khám nghiệm tử thi, thực nghiệm điều tra và giám định; Quy chế công tác thực hành quyền công tố, kiểm sát việc khởi tố, điều tra và truy tố (ban hành kèm theo Quyết định số 111/QĐ-VKSTC ngày 17/4/2020 của Viện trưởng Viện kiểm sát nhân dân tối cao) đã bổ sung nhiều nhiệm vụ, yêu cầu đối với kiểm sát viên trong hoạt động nghiệp vụ... Đây được xem là căn cứ pháp lý quan trọng và cần thiết giúp các lực lượng xác định được vai trò, trách nhiệm và quyền hạn của mình khi phối hợp thực hiện khám nghiệm hiện trường nói chung và khám nghiệm hiện trường vụ án giết người nói riêng. Ở các địa phương trên cả nước, đối với vụ án giết người đều được quan tâm thực hiện khám nghiệm hiện trường một cách nhanh chóng, tỉ mỉ, tỷ lệ tiến hành gần như đạt 100% trên cơ sở tuân thủ nghiêm túc quy định của pháp luật.

Thứ hai, kết quả nghiên cứu công tác khám nghiệm hiện trường vụ án giết người xảy ra trên địa bàn cả nước thời gian qua cho thấy, về cơ bản, các lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội phối hợp cùng với các lực lượng khác đã thực hiện đúng trình tự, thủ tục; bảo đảm các nguyên tắc của hoạt động này. Các lực lượng đã chú trọng công tác tổ chức khám

khám nghiệm hiện trường từ khâu nhận tin báo, xử lý tin báo; chuẩn bị lực lượng, phương tiện đến hiện trường; tiến hành khám nghiệm đến khi kết thúc khám nghiệm theo đúng chức năng, nhiệm vụ của mình. Nhìn chung, việc quán triệt cơ sở pháp lý về khám nghiệm hiện trường nói chung và vận dụng vào quan hệ phối hợp giữa lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người đã được tiến hành nghiêm túc, có hiệu quả trước những yêu cầu của thực tiễn.

2.2. Về vướng mắc, bất cập

Thứ nhất, quy định của pháp luật về công tác khám nghiệm hiện trường chưa đi sâu vào từng loại hiện trường cụ thể, đặc thù, trong đó có hiện trường vụ án giết người.

Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015 quy định chung về khám nghiệm hiện trường song chưa làm rõ yêu cầu đối với từng loại hiện trường cụ thể, đặc thù, nhất là đối với hiện trường vụ án giết người được xem là một trong những loại hiện trường phức tạp, tồn tại nhiều dấu vết, vật chứng quan trọng đối với việc chứng minh tội phạm giết người. Việc thiếu quy định cụ thể dẫn đến khó khăn trong việc thu thập, bảo quản và giám định chứng cứ trong các trường hợp cần thiết và trình tự, thủ tục tiến hành phù hợp. Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015 chỉ quy định về trình tự, thủ tục điều tra vụ án hình sự nói chung chứ không quy định chi tiết riêng biệt dành cho từng loại tội phạm. Cụ thể, Điều 201 Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015 chỉ nêu rõ điều tra viên là người chủ trì và quy định về thành phần tham gia cũng như các hoạt động cần thực hiện khi khám nghiệm hiện trường mà không đề cập đến đặc thù riêng của từng loại tội phạm, trong đó có tội phạm giết người.

Thứ hai, quy định của pháp luật về công tác khám

khám nghiệm hiện trường chưa thực sự làm rõ được vai trò, vị trí, quyền hạn và trách nhiệm của các lực lượng phối hợp khác trong quan hệ phối hợp.

Khám nghiệm hiện trường là một hoạt động điều tra theo quy định của Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015 nhưng trên thực tế, vị trí pháp lý, quyền hạn và trách nhiệm của cán bộ chuyên trách các lực lượng, đặc biệt là lực lượng kỹ thuật hình sự đôi lúc chưa thực sự được xác định một cách toàn diện hoặc vai trò kiểm tra, giám sát của Viện kiểm sát cũng chưa thực sự được chú trọng. Điều này ảnh hưởng tới thái độ cũng như nhiệt tình làm việc của các kỹ thuật viên hình sự hoặc kiểm sát viên trong quan hệ phối hợp với lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội. Một bộ phận cán bộ, chiến sỹ chưa nhận thức đầy đủ trong việc xác định vị trí, vai trò của công tác kỹ thuật hình sự nói chung và công tác khám nghiệm hiện trường nói riêng nên họ chỉ coi đây là biện pháp hỗ trợ hơn là biện pháp điều tra tố tụng hình sự hoặc nhiệm vụ chính thuộc về lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội nên chưa thật sự chủ động, tích cực, mặc dù hoạt động này đã được Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015 quy định riêng tại Điều 201.

Diễn hình như: Theo thông báo rút kinh nghiệm của Viện kiểm sát nhân dân tối cao về vụ án giết người của Nguyễn Văn Công Thiện tại Lâm Đồng xác định, trong quá trình điều tra còn một số vi phạm như quá trình khám nghiệm hiện trường không có sự tham gia của Viện kiểm sát trong khi đây là một vụ án có tính chất đặc biệt nghiêm trọng; trong biên bản khám nghiệm hiện trường không mô tả tình trạng hiện trường khi khám nghiệm (còn nguyên vẹn hay đã bị xáo trộn); việc thu giữ vật chứng quan trọng và là con dao Thái Lan mà bị cáo Thiện khai đã dùng để đâm nạn nhân Hoàng có thiếu sót⁶.

6. Cổng thông tin điện tử Viện kiểm sát nhân dân tối cao, “*VKSND tối cao thông báo rút kinh nghiệm trong điều tra án hình sự*”, <https://vksndtc.gov.vn/tintuc/Pages/lists.aspx?ItemID=3179&Page=8>, truy cập ngày 17/02/2025.

Thứ ba, việc xây dựng và ban hành quy chế phối hợp giữa lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội và các lực lượng khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người chưa được thực hiện hiệu quả, tích cực tại một số địa phương.

Mặc dù về mặt cơ sở pháp lý đã có Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015 và các thông tư hướng dẫn song một số địa phương vẫn chưa chủ động tham mưu, ban hành quy chế phối hợp cụ thể hơn, phù hợp với đặc điểm tình hình tội phạm giết người, cơ cấu tổ chức lực lượng, số lượng và chất lượng cán bộ, chiến sỹ lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội đảm nhiệm công tác khám nghiệm hiện trường vụ án giết người cũng như các lực lượng phối hợp khác tại địa phương mình. Điều này dẫn đến, có những vấn đề còn chồng chéo, thiếu thống nhất và linh hoạt, hiệu quả khi thực hiện quan hệ phối hợp trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người. Bên cạnh đó, việc triển khai và ban hành quy chế cũng đòi hỏi sự đồng thuận chặt chẽ giữa Cơ quan điều tra, Viện kiểm sát và các cơ quan, tổ chức khác, thiếu đi yếu tố này sẽ gây khó khăn trong cả quá trình xây dựng và thực hiện quy chế phối hợp.

Thứ tư, còn thiếu các quy định pháp luật nhằm khuyến khích, tạo điều kiện áp dụng công nghệ hiện đại phục vụ khám nghiệm hiện trường cũng như nâng cao hơn nữa chất lượng quan hệ phối hợp lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người.

Pháp luật hiện hành chưa cập nhật kịp thời các tiến bộ khoa học công nghệ mới trong tố tụng hình sự cũng như lĩnh vực khám nghiệm hiện trường, việc áp dụng các phương tiện kỹ thuật hiện đại như sử dụng robot, trí tuệ nhân tạo (AI)... còn những hạn chế nhất định. Điều này xuất phát từ nhiều nguyên nhân như về trình độ khoa học kỹ thuật, ngân sách nhà nước, khả năng huấn luyện, đào tạo và bồi dưỡng cán bộ... Thực trạng trên khiến các lực lượng tại địa phương

còn e ngại, thiếu quyết đoán trong việc áp dụng. Việc thiếu cơ sở pháp lý cũng dẫn đến thiếu tiêu chuẩn kỹ thuật về chất lượng dữ liệu, độ tin cậy của kết quả thu được từ công nghệ mới có thể ảnh hưởng đến tính hợp pháp của chứng cứ, đồng thời, vấn đề về quy trình sử dụng, bảo mật và an toàn thông tin khi sử dụng cũng đặt ra những yêu cầu cần được chuẩn hóa.

3. Một số kiến nghị hoàn thiện pháp luật nhằm nâng cao hiệu quả phối hợp giữa lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người

Một là, tiếp tục bổ sung, hoàn thiện quy định pháp luật cụ thể về công tác khám nghiệm đối với hiện trường vụ án giết người, làm rõ tư cách pháp lý, quyền hạn, trách nhiệm của từng lực lượng tham gia phối hợp trong hoạt động này.

Công tác điều tra hình sự nói chung và trong lĩnh vực khám nghiệm hiện trường vụ án giết người nói riêng, bên cạnh Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015 giữ vai trò cực kỳ quan trọng, việc tiếp tục, bổ sung, hoàn thiện các quy định pháp luật về khám nghiệm hiện trường vụ án giết người cũng như phân rõ trách nhiệm, thẩm quyền của từng lực lượng tham gia vào công tác này là hết sức cần thiết, điều này sẽ thúc đẩy công tác này thực hiện theo đúng trình tự, thủ tục; giúp cán bộ, chiến sỹ của từng lực lượng nhận thức được vai trò, trách nhiệm của mình cũng như nhiệt tình, chủ động hơn trong quan hệ phối hợp, hướng đến mục đích chung khi tiến hành khám nghiệm hiện trường vụ án giết người. Việc phân định rõ ràng trách nhiệm giữa các lực lượng sẽ giúp thống nhất về mặt thủ tục pháp lý, bảo đảm chất lượng và hiệu quả hoạt động khám nghiệm hiện trường, đồng thời, tạo sự chủ động, tăng sự sáng tạo và nỗ lực trong nghề nghiệp của các lực lượng, đặc biệt là lực lượng kỹ thuật hình sự với vai trò không thể thiếu trong quan hệ phối hợp khi tiến hành khám nghiệm hiện trường vụ án giết người.

Hai là, chú trọng nghiên cứu, tham mưu, hoàn thiện cơ chế phối hợp, các quy định về quan hệ phối hợp giữa lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người phù hợp với yêu cầu thực tiễn của từng địa bàn cụ thể.

Để quan hệ phối hợp giữa lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người ngày càng đi vào chiều sâu thì không thể thiếu yêu cầu hoàn thiện về cơ sở pháp lý. Trên cơ sở quy định của pháp luật hiện nay, bên cạnh nội dung về thẩm quyền, trình tự, thủ tục tiến hành đã được quy định trong Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015, Luật Tổ chức cơ quan điều tra hình sự năm 2015 cũng như các văn bản pháp lý có liên quan cần tiếp tục hoàn thiện cơ sở pháp lý, đặc biệt, các vấn đề về cơ chế phối hợp, các quy định về quan hệ phối hợp giữa lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người phù hợp với từng địa bàn và đặc điểm tình hình tội phạm giết người.

Trong thời gian tới, các địa phương cần chủ động ban hành và thực hiện các Quy chế phối hợp trong khám nghiệm hiện trường đối với các vụ án giết người phù hợp với đặc điểm, tình hình và yêu cầu công tác của lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác. Bộ Công an hoặc các cơ quan có thẩm quyền có thể nghiên cứu xây dựng mẫu quy chế phối hợp về khám nghiệm hiện trường nói chung và khám nghiệm hiện trường vụ án giết người nói riêng để giúp các địa phương tham khảo và điều chỉnh cho phù hợp với thực tiễn địa bàn của mình.

Ngoài ra, cần quan tâm hơn đến các chính sách, chế độ bồi dưỡng cụ thể, rõ ràng đối với cán bộ, chiến sỹ khi tham gia khám nghiệm hiện trường vụ án giết người trên địa bàn. Mặt khác, cần có các văn bản hướng dẫn quy định cụ thể các nội dung công việc

của từng lực lượng khi phối hợp với lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội trong thực hiện khám nghiệm hiện trường vụ án giết người, tránh thực hiện qua loa hoặc xem đây là nhiệm vụ chính của Cơ quan điều tra.

Ba là, nâng cao hiệu lực, hiệu quả pháp luật về tăng cường mối quan hệ phối hợp - chế ước giữa Cơ quan điều tra và Viện kiểm sát trong phân công, tổ chức lực lượng, kiểm tra, giám sát quan hệ phối hợp khi tiến hành khám nghiệm hiện trường vụ án giết người.

Mối quan hệ phối hợp - chế ước chặt chẽ giữa Cơ quan điều tra và Viện kiểm sát trong suốt quá trình phân công, tổ chức lực lượng cũng như kiểm tra, giám sát các lực lượng khi tiến hành công tác khám nghiệm hiện trường vụ án giết người là yêu cầu không thể thiếu. Cơ quan điều tra và Viện kiểm sát cần thực hiện nghiêm chỉnh quy chế phối hợp trong quá trình khám nghiệm. Trong quá trình tiến hành khám nghiệm, kiểm sát viên phải vừa thực hiện kiểm sát việc tuân theo pháp luật của điều tra viên, giám định viên và những người tham gia tố tụng tại hiện trường, vừa có sự phối hợp trong việc đưa ra các ý kiến góp ý vào trình tự, phương pháp khám nghiệm, phát hiện, thu thập dấu vết, vật chứng; đề ra các yêu cầu đối với điều tra viên, giám định viên tiến hành những biện pháp nghiệp vụ để xác minh, thu thập những tình tiết có liên quan. Khi tiến hành kiểm sát việc khám nghiệm hiện trường vụ án giết người, kiểm sát viên có trách nhiệm kiểm sát chặt chẽ và chủ động yêu cầu điều tra viên tiến hành khám nghiệm hiện trường theo đúng quy định của Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015.

Các quy định về yêu cầu tham gia phối hợp cần tiếp tục cụ thể, rõ ràng hơn nhiệm vụ, quyền hạn và trách nhiệm của Viện trưởng, Phó Viện trưởng Viện kiểm sát và của kiểm sát viên trước, trong và sau khi kiểm sát việc khám nghiệm hiện trường vụ án hình sự nói chung và vụ án giết người nói riêng. Có thể ban hành

quy trình hoạt động kiểm sát việc khám nghiệm hiện trường, trong đó, quy định từng thao tác cụ thể mà kiểm sát viên cần thực hiện, đặc điểm hoạt động kiểm sát đối với hiện trường vụ án giết người, đồng thời, quy định cụ thể hơn nhiệm vụ, quyền hạn và trách nhiệm của kiểm sát viên khi thực hiện các hành vi tố tụng trong quá trình kiểm sát việc khám nghiệm hiện trường, về hậu quả pháp lý trong trường hợp kiểm sát viên thực hiện không đúng, không đầy đủ nhiệm vụ, quyền hạn do luật quy định.

Bốn là, nghiên cứu, bổ sung, cập nhật quy định pháp luật nhằm tạo hành lang pháp lý thuận lợi, khuyến khích việc ứng dụng dụng công nghệ hiện đại phục vụ quan hệ phối hợp giữa lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người.

Việc nghiên cứu, bổ sung và cập nhật quy định cụ thể cho phép sử dụng công nghệ hiện đại là vô cùng cần thiết. Cần có những điều khoản cụ thể trong Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015 hoặc các văn bản hướng dẫn có liên quan, trong đó, quy định các tiêu chuẩn kỹ thuật chung nhằm bảo đảm tính hợp pháp của chứng cứ, quy trình sử dụng và bảo quản phương tiện công nghệ hiện đại, cách thức bảo mật và an toàn thông tin như lực lượng nào được sử dụng phương tiện nào, quá trình sử dụng cần bảo mật thông tin, nhất là các dữ liệu bí mật điều tra, mang tính “nhạy cảm” để tránh rò rỉ thông tin như thế nào. Đặc biệt, song song với quy định của pháp luật thì cán bộ, chiến sỹ lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội và các lực lượng phối hợp khác trong khám nghiệm hiện trường vụ án giết người cũng cần được đào tạo, huấn luyện, bồi dưỡng đầy đủ về cách thức vận hành phương tiện khoa học kỹ thuật hiện đại.

Kết luận

Khám nghiệm hiện trường vụ án giết người là hoạt động không thể thiếu nhằm kịp thời thu thập dấu vết, vật chứng quan trọng phục vụ chứng minh tội

phạm một cách nhanh chóng, bảo đảm yêu cầu đấu tranh phòng, chống loại tội phạm đặc biệt nghiêm trọng này. Để công tác trên đạt hiệu quả tốt đòi hỏi quan hệ phối hợp của lực lượng Cảnh sát điều tra tội phạm về trật tự xã hội với các lực lượng khác phải được chú trọng tiến hành một cách nhịp nhàng, chất lượng. Trên cơ sở quy định của pháp luật, các lực lượng cần nghiên cứu, triển khai, vận dụng phù hợp, hiệu quả đồng thời tránh lãng phí thời gian, công sức cũng như các vi phạm, sai sót trong quá trình thực hiện. Trong giới hạn nội dung, nghiên cứu đã tập trung làm rõ thực trạng quy định pháp luật, những ưu điểm, hạn chế, vướng mắc và đề xuất một số giải pháp liên quan đến việc hoàn thiện pháp luật góp phần nâng cao hiệu quả quan hệ phối hợp này trong thời gian tới □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Công an nhân dân online (2019), “Đề hiện trường “nói thật””, <https://cand.com.vn/Khoa-hoc-Ky-thuat-hinh-su/De-hien-truong-noi-that-i525764/>, truy cập ngày 03/02/2025.
2. Đại học Luật Hà Nội (2008), “*Giáo trình khoa học điều tra hình sự*”, Nxb. Công an nhân dân, Hà Nội.
3. Đại học Cảnh sát nhân dân (2023), “*Giáo trình Luật Tố tụng hình sự*”, Nxb. Công an nhân dân, Hà Nội.
4. Đại học Cảnh sát nhân dân (2010), “*Giáo trình khám nghiệm hiện trường*”, Thành phố Hồ Chí Minh.
5. Nguyễn Đức Hạnh (2014), “*Một số vấn đề lý luận và thực tiễn về kiểm sát việc khám nghiệm hiện trường, khám nghiệm tử thi và thực nghiệm điều tra*”, Tạp chí Kiểm sát, Hà Nội.
6. Phạm Thị Thu Hiền (2014), “*Khám nghiệm hiện trường trong các vụ án giết người*”, Khóa luận tốt nghiệp, Trường Đại học Luật Hà Nội.
7. Nguyễn Như Ý (2010), “*Đại từ điển Tiếng Việt*”, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội.